

महाराष्ट्र शासन
सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्र.मा.स. ०१/२००३/प्र.क्र.३११/मा.व.क.०१
संघानाय विभाग भवन, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक ९ जून, २००३.

प्रस्तावना - वैद्यकीय, अभियांत्रिकी, कृषि, इत्यादी व्यावसायिक अभ्यासक्रमातील महाविद्यालयांमधे अंतर्गत वसतिगृहात राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांना भारत सरकार मंत्रीकोत्तर शिष्यवृत्ती या योजनेच्या व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या महाविद्यालयातील वसतिगृहात राहणाऱ्या अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्तीद्वारे मिळणाऱ्या निवाहाभत्त्यातून त्यांची व्यावसायिक पाठ्यक्रमाची पुस्तके, निवास, भोजन, स्टेशनरी इत्यादी बाबींचा खर्च भागवावा लागतो. या निवाहाभत्त्यातून पर्यायाने शिष्यवृत्तीतून मिळणाऱ्या निवाहाभत्त्यावर संपूर्ण अभ्यासक्रम पूर्ण करणे विद्यार्थ्यांच्या आर्थिक परिस्थितीमुळे शक्य होत नाही. म्हणून जे विद्यार्थी व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या तसेच शासकीय वसतिगृहाच्या बाहेर राहतात अशा विद्यार्थ्यांकरिता भारत सरकार शिष्यवृत्तीच्या निवाहाभत्त्या व्यतिरिक्त विधावेतन देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय - याबाबत साकल्याने विचार करून, आता शासन असा निर्णय घेत आहे की,

(अ) व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतिगृहात राहणाऱ्या अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना पूर्वी देण्यात येत असलेल्या रु.१००/- दरमहा च्या दरात वाढ करून अभ्यासक्रमनिहाय सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट - अ नुसार दरमहा भारत सरकार शिष्यवृत्ती व्यतिरिक्त निवाहाभत्ता सन २००३-२००४ पासून लागू करण्यास शासन मान्यता देत आहे.

(ब) ज्या विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतिगृहात प्रवेश मिळालेला नाही. तसेच जे विद्यार्थी शासकीय वसतिगृहामध्ये प्रवेश मिळण्यास पात्र आहेत, परंतु त्यांना शासकीय वसतिगृहात प्रवेश मिळालेला नाही अशा वसतिगृहाबाहेर राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी सोबतच्या परिशिष्ट - ब मध्ये नमूद केलेल्या अटी व शर्तीनुसार सन २००३-२००४ पासून निवाहाभत्ता देण्यास शासन मंजूरी प्रदान करीत आहे. सदर निवाहाभत्ता हा भारत सरकार शिष्यवृत्ती व्यतिरिक्त देणं.

याबाबत होणारा खर्च "मागणी क्र.एन-४-२२२५-अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर पिढ्यावर्गीयांचे कल्याण. ०१-अनुसूचित जातीचे कल्याण, २७७ शिक्षण, शिष्यवृत्त्या व निवाहाभत्ता, (०४)(०७) व्यावसायिक महाविद्यालयांशी संलग्न असलेल्या वसतिगृहामधील

महाराष्ट्र शासन विद्याभ्यास निदेशिका सं. २००३/०३ (२) या लखारिषी खाली खर्च टाकण्यात येवून, हा खर्च स्वयं योजनेसाठी प्रतिक्रमी करण्यात येणाऱ्या मंजूर तरतूदी मधून भागविण्यात येऊन.

३. हा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ४१९/०३/व्यय-१४, दिनांक ५ मे, २००३ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नं. मा.शिलवंत)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

मा.राज्यपालांचे सचिव,

मा.मुख्यमंत्र्यांचे सचिव

मा.उपमुख्यमंत्र्यांचे सचिव

मा.मंत्री(सा.न्या) यांचे खाजगी सचिव

मा.राज्यमंत्री (सा.न्या) यांचे खाजगी सचिव

सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

सचिव (कृषी), कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई

वित्त विभाग (व्यय १४)

संचालक, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

संचालक, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, म.रा., मुंबई.

उपसंचालक, तंत्र शिक्षण- सर्व विभागीय कार्यालये.

संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, म.रा., मुंबई.

उपसंचालक, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग - सर्व विभागीय कार्यालये.

सर्व अधिष्ठाता, वैद्यकीय महाविद्यालये.

सर्व प्राचार्य, अभियांत्रिकी महाविद्यालये/ सर्व प्राचार्य, तंत्रनिकेतने.

सर्व कृषि विद्यापीठे/सर्व विद्यापीठे

जिल्हाधिकारी (सर्व).

मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).

विभागीय समाज कल्याण अधिकारी (सर्व)/विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी (सर्व)

समाज कल्याण अधिकारी गट-अ, जिल्हा परिषद (सर्व).

नियुक्त/नसती. मावका २

परिशिष्ट-अ

शासननिर्णय क्रमांक ३बीसी २००३/प्र.क्र.३१/मावक २, दिनांक ९ जून, २००३ चे महपत्र

व्यावसायिक पाठयक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतिगृहात राहणाऱ्या अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना विद्ययावेतन योजना

(१) सरर योजने अंतर्गत निर्वाहभत्त्याचे दर खालीलप्रमाणे अनुसृत राहतील.

क्र.	अभ्यासक्रमाचे नांव	निर्वाह भत्त्याचा प्रतिमहा दर	कालावधी	एकूण
	चार ते पाच वर्षांचे अभ्यासक्रम:-			
१	वैद्यकीय / अभियांत्रिकी / कृषि / पशु वैद्यकीय, वास्तुशास्त्र इ.	रु.७००/-	१० महिने	रु.७०००/-
	दोन ते तीन वर्षांचे अभ्यासक्रम:-			
१	अभियांत्रिकी पदवीका, एम.बी.ए., एम.एस.डब्ल्यू. इत्यादि	रु.५००/-	१० महिने	रु.५०००/-
	दोन वर्षे किंवा त्यापेक्षा कमी कालावधीचे अभ्यासक्रम			
१	बी.एड., डी.एड. इत्यादि	रु. ५००/-	१० महिने	रु.५०००/-

(२) व्यावसायिक पाठयक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतिगृहात राहणाऱ्या अनुसूचित जातीच्या मुलांना निर्वाहभत्ता या योजनेच्या अटी व शर्ती खालीलप्रमाणे राहतील.

- १ विद्यार्थी व्यावसायिक पाठयक्रमात प्रवेशित असावा.
- २ विद्यार्थी भारत सरकार शिष्यवृत्ती धारक असावा.
- ३ भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेस जी उत्पन्नाची मर्यादा आहे, तीच मर्यादा या योजनेस लागू राहिल. (रु.६५,२९०/- व पुढे जस जशी भारत सरकार मॅट्रीकोत्तर शिष्यवृत्ती योजनेच्या उत्पन्न मर्यादेत वाढ होईल त्याप्रमाणे लागू राहिल)
- ४ व्यावसायिक पाठयक्रमात शिकत असणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी प्रथम त्यांच्या महाविद्यालयाच्या वसतीगृहामध्ये प्रवेश घेणे बंधनकारक आहे. तथापि, त्याठिकाणी जर जागा उपलब्ध नसेल तर संबंधित वसतीगृहाच्या अधीक्षकाकडून लेखी प्रमाणपत्र घ्यावे. त्यानंतर शासकीय वसतीगृहामध्ये प्रवेश दिला जाईल.
- ५ प्रथम वर्षासाठी सहाय्य अधिकाऱ्याने दिलेले जातीचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.
- ६ अनुसूचित विद्यार्थी त्या वर्षी पुरता या योजनेचा लाभ मिळण्यास अपात्र ठरेल.
- ७ स्थानिक विद्यार्थी किंवा स्थानिक विद्यार्थी राहणाऱ्या विद्यार्थी या योजनेतर्गत लाभ घेण्यास पात्र असणार नाही.
- ८ जातीच्या अर्थव्यवस्था उत्पन्नाचा दाखला चुकीचा आढळल्यास संबंधित लाभधारक विद्यार्थी फौजदारी गुन्ह्यास पात्र राहिल. व लाभधारकाने जो आर्थिक लाभ घेतला आहे त्या

विशेष - अ

सर्वोच्च न्यायालयाने याबाबत निर्णय देण्यात येईल. याबाबतचे सर्व विवरण पुढीलप्रमाणे आहे.

- ५. शिक्षण विभागाच्या वेळापत्राबाबतच्या निर्णयानुसार, १९८६-८७ शालेय वर्षासाठी वेळापत्राच्या अंतिम आवृत्तीत राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी शाळे, कॉलेजांमध्ये जाऊ देण्याबाबतचे कायदा अन्वयेच्या शासकीय शाळांमध्ये शिक्षण देण्याबाबतचे निर्णयानुसार, अधिकाऱ्यांच्या यादी अन्वयेतून वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार प्रमाणित केलेली प्रत प्राप्त करून घ्यावी. या यादी अन्वयेतून वेळापत्राबाबतचे निर्णय अन्वयेतून अधिकाऱ्यांना याबाबतचे निर्णय घ्यावे. १५ ऑगस्ट पर्यंत याबाबतचे निर्णय घ्यावे. या निर्णयानुसार वेळापत्राबाबतचे निर्णय अन्वयेतून अधिकाऱ्यांना याबाबतचे निर्णय घ्यावे.
- १६. शाळा, कॉलेजांमध्ये शासकीय शाळांमध्ये वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार, अशा शिक्षणी विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकाऱ्यांच्या यादी अन्वयेतून वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार वेळापत्राबाबतचे निर्णय अन्वयेतून अधिकाऱ्यांना याबाबतचे निर्णय घ्यावे. १५ ऑगस्ट पर्यंत मान्यता देऊन घ्यावे. याबाबतचे निर्णय घ्यावे.
- १७. शाळा, कॉलेजांमध्ये शासकीय शाळांमध्ये वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार, वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार वेळापत्राबाबतचे निर्णय अन्वयेतून अधिकाऱ्यांना याबाबतचे निर्णय घ्यावे. १५ ऑगस्ट पर्यंत मान्यता देऊन घ्यावे. याबाबतचे निर्णय घ्यावे.
- १८. शाळा, कॉलेजांमध्ये शासकीय शाळांमध्ये वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार, वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार वेळापत्राबाबतचे निर्णय अन्वयेतून अधिकाऱ्यांना याबाबतचे निर्णय घ्यावे. १५ ऑगस्ट पर्यंत मान्यता देऊन घ्यावे. याबाबतचे निर्णय घ्यावे.
- १९. शाळा, कॉलेजांमध्ये शासकीय शाळांमध्ये वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार, वेळापत्राबाबतचे निर्णयानुसार वेळापत्राबाबतचे निर्णय अन्वयेतून अधिकाऱ्यांना याबाबतचे निर्णय घ्यावे. १५ ऑगस्ट पर्यंत मान्यता देऊन घ्यावे. याबाबतचे निर्णय घ्यावे.

परिशिष्ट ५

शासकीय वसतीगृहात प्रवेश मिळालेला नाही. तसेच जे विद्यार्थी शासकीय वसतीगृहामध्ये प्रवेश मिळण्यास पात्र आहेत, परंतु त्यांना शासकीय वसतीगृहात प्रवेश मिळालेला नाही. अशा अनुसूचित जातीच्या मुलांना निर्वाहभत्ता या योजनेच्या अटी व शर्ती खालीलप्रमाणे राहतील.

विद्यार्थ्यांना याज्या

क्र.	अभ्यासक्रमाचे नाव	निर्वाह भत्त्याचा प्रतिमहा दर	कालावधी	एकूण
१	(अ) चार ते पाच वर्षांचे अभ्यासक्रम:- वैद्यकीय / अभियांत्रिकी / कृषि / पशु वैद्यकीय / वास्तुशास्त्र इ.	रु.१०००/-	१० महिने	रु.१००००/-
२	(ब) दोन ते तीन वर्षांचे अभ्यासक्रम:- अभियांत्रिकी पदवीका, एम.बी.ए., एम.एम.इ.क्यू इ.	रु.७००/-	१० महिने	रु.७०००/-
३	(क) दोन वर्ष किंवा त्यापेक्षा कमी कालावधीचे अभ्यासक्रम बी.एड., डी.एड.इ.	रु.५००/-	१० महिने	रु.५०००/-

(२) ज्या विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतीगृहात प्रवेश मिळालेला नाही. तसेच जे विद्यार्थी शासकीय वसतीगृहामध्ये प्रवेश मिळण्यास पात्र आहेत, परंतु त्यांना शासकीय वसतीगृहात प्रवेश मिळालेला नाही. अशा अनुसूचित जातीच्या मुलांना निर्वाहभत्ता या योजनेच्या अटी व शर्ती खालीलप्रमाणे राहतील.

- १ विद्यार्थी व्यावसायिक पाठ्यक्रमात प्रवेशित असावा.
- २ विद्यार्थी भारत सरकार शिष्यवृत्ती धारक असावा.
- ३ भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेस जी उत्पन्नाची मर्यादा आहे, तीच मर्यादा या योजनेस लागू राहिल. (रु.६५,२९०/- व पुढे जस जशी भारत सरकार मंत्रीकोत्तर शिष्यवृत्ती योजनेच्या उत्पन्न मर्यादेत वाढ झालेल्या प्रमाणे लागू राहिल)
- ४ प्रथम वर्षासाठी सक्षम अधिकाऱ्याने दिलेले जातीचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.
- ५ अनुतोर्ण विद्यार्थी त्या वर्षापुरता या योजनेचा लाभ मिळण्यास अपात्र ठरेल.
- ६ जातीचा अथवा उत्पन्नाचा दाखला चुकीचा आढळल्यास संबंधीत लाभधारक विद्यार्थी फौजदारी गुन्ह्यास पात्र राहिल व लाभधारकाने जो आर्थिक लाभ घेतला आहे त्या रक्कमेवर त्या वर्षी तो त्या दर असेल त्या व्याजाच्या दरानुसार महसुली धकबाकी म्हणून वसुली कराव्यात येईल.

(अ) सदरहू विद्यार्थ्यांस व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतीगृहात प्रवेश मिळालेला नाही असे प्रमाणपत्र संबंधीत व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या वसतीगृहाच्या रेक्टर कडून घेण्यात यावे.

(ब) सदरहू विद्यार्थ्यांने शासकीय वसतीगृहात प्रवेश मिळविण्यासाठी अर्ज केला होता पण प्रवेश मिळालेला नाही. याबाबतचे प्रमाणपत्र शासकीय वसतीगृहाच्या अधिकाऱ्यांकडून प्राप्त झालेले घेण्यात यावे.

परिशिष्ट - ब

विद्यार्थी शासकीय वसतिगृहात प्रवेश मिळवण्यास पात्र आहेत परंतु त्या विद्यार्थ्यांना शासकीय वसतिगृह व व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असलेल्या महाविद्यालयार्तात वसतीगृहात प्रवेश मिळाला नाही, म्हणून त्यांनी त्यांची रहाण्याची सोय इतर ठिकाणी म्हणजे खाजगी वसतीगृहात किंवा खोली भाड्याने घेऊन केलेली आहे. असे विद्यार्थी ज्या ठिकाणी रहातात त्या ठिकाणचे किंवा घरमालकाचे प्रमाणपत्रासह विद्यार्थ्यांनी ते त्या ठिकाणी राहत असल्याबाबतचे शपथपत्र (अॅफीडेव्हिट) दाखल करणे आवश्यक आहे.

- ८ स्थानिक विद्यार्थी किंवा स्वतःच्या घरी किंवा नातेवाईकांकडे रहाणारा विद्यार्थी या योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र असणार नाही.
- ९ उपरोक्त बाबींची पूर्तता माहे १५ जुलै पर्यंत करून घेवून संबंधित विद्यार्थ्यांना माहे १५ ऑगस्ट पर्यंत मान्यता देवून संपूर्ण रक्कम अदा करण्यांत यावी.
- १० जुन्या विद्यार्थ्यांच्या बाबतीत नुतनीकरणाच्या वेळी फक्त संबंधित व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न वसतिगृहाच्या रेक्टरकडून विद्यार्थ्यांची यादी प्राप्त करून घेवून माहे १५ ऑगस्ट पर्यंत मंजूरी प्रदान करून रक्कम अदा करतील.
- ११ व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न असणाऱ्या सर्व विद्यार्थ्यांना केंद्रीय पुस्तक पेढी योजनेचा लाभ देण्याची जबाबदारी त्यांच्या वसतिगृहाच्या अधिकाऱ्यांची तसेच संबंधित विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी यांची राहिल. या विद्यार्थ्यांना ग्रंथपेढीचा लाभ दिल्याची विद्यार्थीनिहाय यादी संबंधित स्थानिक शासकीय वसतिगृहाचे अधिकाऱ्यांक / अधिकाऱ्यांकरिता संबंधित विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी यांना सादर करतील.
- १२ दिनांक १५ ऑगस्ट पर्यंत निर्वाहभत्त्याचा एखाद्या महाविद्यालयाचा प्रस्ताव प्राप्त करून न घेतल्यास अथवा प्रस्ताव मंजूर न केल्यास तसेच निर्वाहभत्त्याचे वाटप दिनांक १५ ऑगस्ट पर्यंत न झाल्यास विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी यांना जबाबदार धरण्यांत येईल. तसेच पुस्तकपेढी योजनेतून महाविद्यालयाकडून पुस्तके विद्यार्थ्यांना वाटप केली किंवा नाही याची पाहणी शासकीय वसतिगृहाच्या अधिकाऱ्यांनी करावी. पुस्तकपेढी योजने पासून एखादा विद्यार्थी वंचित राहिल्यास संबंधित शासकीय वसतिगृहाच्या अधिकाऱ्यांक व संबंधित व्यावसायिक महाविद्यालयाच्या वसतिगृहाचे रेक्टर यांना जबाबदार धरून कार्यवाही करण्यांत येईल. पुस्तके वाटप केल्याचा अहवाल विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी यांना शासकीय वसतिगृहाचे अधिकाऱ्यांक हे सादर करतील. तसेच संबंधित विशेष जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी व अधिकाऱ्यांक, शासकीय वसतिगृह यांनी सर्व विद्यार्थ्यांना निर्वाहभत्ता अदा करण्यांत आला असून, एकही महाविद्यालयातील विद्यार्थी लाभ पासून वंचित राहिल्या नाही असे प्रमाणपत्र संचालक, समाज कल्याण यांना सादर करतील.